

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВ ПІСЛЯ РЕФОРМУВАННЯ

Брижко Є.М.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті автором здійснено аналіз нормативно-правової бази, доктринальних поглядів вчених, праць спеціалістів у галузі господарського та цивільного права. На теоретичному рівні розглянуто особливості ключових понять. Висвітлено основні проблеми сучасного законодавства. Акцентовано увагу на необхідності їх вирішення. Запропоновано шляхи їх подолання.

Ключові слова: господарські товариства, акціонерне товариство, управління акціонерними товариствами, акція, емітент цінних паперів.

Постановка проблеми. Будь-яка господарська організація у своїй діяльності має прагнути до постійного розвитку та самовдосконалення, щоб мати можливість бути конкурентоздатними на ринку. Іноді, ініціатором процесу вдосконалення того чи іншого виду організації виступає держава. Проте, в такому випадку організація може бути не підготовлена до змін, що викликає проблеми у її подальшому функціонуванні.

Саме така проблема з'явилася після реформування Закону України «Про акціонерні товариства», з якою деякі досі не можуть впоратися. Тому досить важливим є розглянути всі проблемні питання реформування даного закону та визначити можливі шляхи вирішення труднощів, які стають на шляху нормального функціонування акціонерних товариств (далі – АТ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед досліджень науковців, присвяченим актуальним питанням нової редакції Закону України «Про акціонерні товариства», неодноразово зустрічаються погляди щодо ускладнення діяльності акціонерних товариств.

Особливості функціонування акціонерних товариств досліджували такі зарубіжні вчені, як С. Брю, В. Бончаров, І. Брей, Р. Мертон, Ф. Мішкін, Я. Функ, Е. Брігхем, Дж. Літнер, а також такі вітчизняні науковці, як І. Бланк, О. Кавтиш, О. Рудченко, В. Федосов.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. З часом з'являються нові питання, які не охоплюються навіть минулорічними науковими працями. Це спричинено розвитком законодавства та суспільства в цілому. Таким чином ця проблема потребує постійного висвітлення, через надзвичайно швидкий розвиток законодавства та економіки.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є висвітлення теоретичних питань, пов'язаних зі створенням та діяльністю акціонерних товариств після реформування відповідних положень законодавства. Дана мета досягнута на основі дослідження наукових праць, їх узагальнення, а також запропонованих основних напрямів удосконалення їх розвитку.

Виклад основного матеріалу. Акціонерне товариство створюється на основі приватного та публічного розміщення акцій.

Відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» акцією є цінний папір, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів

та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права, передбачені Цивільним кодексом України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств [1].

Тобто основною перевагою АТ перед іншими господарськими товариствами є саме виплата дивідендів, тобто частини чистого прибутку акціонерного товариства, що виплачується акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію певного типу та/або класу [2].

Українське законодавство містить чіткий порядок створення акціонерних товариств. Так, при перетворенні державного підприємства в акціонерне, загальні збори трудового колективу повинні прийняти відповідне рішення та оформити його протоколом. Після чого потрібно звернутися до державного органу, уповноваженого приймати такі рішення, за згодою. З отриманням такої згоди створюється комісія для оцінки майна підприємства, до складу якої входять представники відповідних державних, фінансових органів і членів трудового колективу. Рішенням даної комісії визначається статутний капітал даного акціонерного товариства, який фіксується в банку.

У разі, якщо АТ створюється на основі злиття декількох підприємств, оцінка майна кожного підприємства проводиться окремо. Також кожне з цих підприємств має зробити вклад до статутного капіталу майбутнього акціонерного товариства, які надходять у банк за рахунок будь-якого засновника (за їхньою домовленістю). Після створення акціонерного товариства ці кошти переводяться на його рахунок.

Далі акції мають бути закрито (приватно) розміщені виключно серед засновників товариства [3]. Приватне розміщення акцій – розміщення акцій публічного або приватного акціонерного товариства, при якому акції розміщуються серед заздалегідь визначеного кола фізичних та/або юридичних осіб, кількість яких не перевищує 100 на дату прийняття рішення про збільшення статутного капіталу, крім акціонерів товариства [4].

Публічне розміщення акцій товариства може здійснюватися після отримання свідоцтва про реєстрацію першого випуску акцій [2].

Після того, як акції були розміщені між його засновниками, останні мають оплатити повну вартість акцій.

Наступним етапом є затвердження установчими зборами результатів закритого (приватного)

розміщення акцій серед засновників, затвердження статуту та прийняття інших рішень, передбачених законом. Після цього слідує реєстрація товариства в органах державної реєстрації, подання та подальша реєстрація Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій.

Це дає підстави для отримання свідоцтва про реєстрацію випуску акцій та видача засновникам товариства документів, що підтверджують право власності на акції [2].

06.01.2018 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» № 2210-19 від 16.11.2017 р.

Цим Законом були внесені зміни до ЗУ «Про акціонерні товариства», ЗУ «Про цінні папери та фондовий ринок», ЗУ «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», ЗУ «Про банки та банківську діяльність» та інших нормативно-правових актів [5].

ЗУ «Про акціонерні товариства» отримав близько 300 змін, які умовно їх можна розділити на такі блоки:

- новий підхід до понять публічного та приватного товариства;
- збільшення вимог до публічних та зменшення для приватних товариств;
- дозвіл на залучення акцій приватних товариств до торгів на біржі;
- виключення потреби публікування у офіційному друкованому виданні Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку;
- оновлення процедури скликання та проведення загальних зборів акціонерів;
- оновлення процедури формування та повноважень Наглядової ради;
- зменшення об'єму прав акціонерів;
- перерозподіл повноважень між органами товариства;
- врегулювання проблемних питань у процедурах squeeze-out, sell-out & takeover.

Однією з найсуттєвіших змін є зміна до розуміння поняття публічності товариства. У Законі України «Про акціонерні товариства» публічним тепер визнається акціонерне товариство щодо акцій якого здійснено публічну пропозицію та/або акції якого допущені до торгів на фондовій біржі в частині включення до біржового реєстру [2]. Таке формулювання було введено через наданням приватним акціонерним товариствам права залучати акції до торгів на фондовій біржі допустили акції приватних акціонерних товариств. На сьогоднішній день вже існують угоди на біржі з акціями приватних акціонерних товариств.

Усі емітенти (крім інститутів спільного інвестування), які здійснювали публічне розміщення цінних паперів до дня набрання чинності цим Законом, будуть вважатися такими, що не здійснювали публічної пропозиції цінних паперів, крім тих емітентів, які оприлюднили повідомлення про те, що вони вважаються такими, що здійснювали публічну пропозицію цінних паперів. Емітенти, цінні папери яких перебувають у лістингу на день набрання чинності цим Законом, вважаються такими, що здійснили публічну пропозицію цінних паперів. До акціонерних товариств, які вважаються такими, що не здійснювали публічної пропозиції акцій, за-

стосовуються вимоги Закону України «Про акціонерні товариства» в частині регулювання діяльності приватних акціонерних товариств [6 СедЛігал].

З моменту набрання чинності даним Законом всі публічні акціонерні всі публічні акціонерні товариства дотримуються таких же вимог, як і приватні. Але така поправка стосується тільки вимог, встановлених у ЗУ «Про акціонерні товариства». Щодо всіх інших Законів – публічні акціонерні товариства продовжують діяти на загальних підставах.

Така законодавча новела є досить сумнівною, оскільки це може призвести до колізії у господарській та корпоративній діяльності товариства. Перші складнощі можуть виникнути при укладанні правочинів, оскільки контрагентам складно буде обрати вимоги, яким потрібно слідувати і який із Законів варто застосовувати. Також були введені зміни щодо внесення додаткових відомостей до ЄДР, які стосуються типу акціонерного товариства за власним бажанням. Диспозитивність цієї норми на найближчі кілька років може викликати проблеми у застосуванні законодавства.

Також ряд змін стосувався зміни повноважень органів акціонерного товариства та нових особливостей щодо формування Наглядової ради. Тепер Наглядова рада має абсолютну виключну компетенцію, тобто Загальні збори тільки у виключних випадках можуть втручатися у її діяльність. Таке положення аргументували тим, що Загальні збори часто скасовували рішення Наглядової ради, що викликало ризики та невизначеність для контрагентів. Втім, навіть під час обговорення законопроекту така поправка викликала шквал критики та неодноразово надходили пропозиції, щодо її виключення.

Повноваження Наглядової ради значно розширилися з прийняттям даних змін. Тепер їй належить повноваження розпоряджатися всім майном товариства та приймати рішення надання згоди вчиняти правочини на будь-яку суму. З наданням таких широких прав посилюються вимоги до незалежних директорів у складі Наглядової ради.

Проблемою може стати також те, що акціонери, які не мають достатньої кількості акцій для того, щоб брати участь в управлінні (міноритарні акціонери) фактично позбавлені можливості застосувати своє право на обов'язковий викуп при прийнятті рішення про надання згоди на вчинення значних правочинів.

Також їх позбавили права на обов'язковий викуп при прийнятті рішення про зміну типу товариства (за певних умов) та права на викуп при попередньому наданні згоди на вчинення значних правочинів [6].

Усе це з часом призведе до неконтрольованості Наглядової ради з боку акціонерів. Оскільки відповідно до закріпленого у Конституції України механізму стримувань і противаг, надання абсолютної виключної компетенції одному органу може зашкодити усій діяльності товариства. Тому потрібно делегувати контрольні повноваження Загальним зборам акціонерного товариства.

Проте, були прийняті і позитивні зміни. Наприклад, відміна обов'язку публікувати повідомлення емітента. Оскільки, таким чином можна буде суттєво зменшити витрати акціонерних товариств на корпоративну діяльність.

Однією з позитивних змін – скасування публікацій повідомлень емітента. Це дозволить зменшити витрати акціонерного товариства на корпоративну. Втім, ця норма набуде чинності 01.01.2019 р.

Законодавець також передбачив строки для приведення статутів акціонерних товариств у відповідність до нового законодавства. Так, на редагування статутів публічних акціонерних товариств та банків є один рік, приватні акціонерні товариства мають два роки.

Деякі покращення були введені шляхом виключення певних статей чи їх частин. Наприклад, скасування необхідності додавати до протоколу загальних зборів перелік акціонерів, які зареєструвалися для участі у загальних зборах (абз. 5 ч. 3 ст. 40 Закону України «Про акціонерні товариства» виключено).

Законом України № 2210-VIII виключено обмеження щодо можливості лише приватними АТ передбачати у статуті інші питання, рішення щодо яких приймаються більш як трьома чвертями голосів акціонерів. Такою можливістю тепер наділені всі АТ (ч. 5 ст. 42 Закону України «Про акціонерні товариства»).

Новим для акціонерного законодавства є доповнення Закону України «Про акціонерні товариства» ст. 42-1, якою встановлюється обмеження

при визначенні кворуму загальних зборів та прав участі у голосуванні на загальних зборах [7].

Висновки і пропозиції: Підбиваючи підсумки варто зазначити, що даний Закон у новій редакції має як недоліки, так і суттєві переваги. Фактично, він сприяє полегшенню здійснення діяльності приватних акціонерних товариств та ускладненню цієї діяльності для публічних акціонерних товариств. Крім того, невідповідність нової редакції діючому законодавству може викликати проблеми у застосуванні потрібних норм.

Тому досить раціональним буде або доопрацювання даного Закону повторно, для того, щоб усунути можливість виникнення колізії, або редагування інших законодавчих актів з цією ж метою. Крім того, необхідно вирішити питання, щодо надання Наглядовій раді такої кількості повноважень без можливості їхнього корегування Загальними зборами, оскільки це може призвести до узурпації влади на підприємстві.

Але в цілому, нова редакція ЗУ «Про акціонерні товариства» має велику кількість позитивних норм, які вже досить вдало реалізуються на практиці.

Список літератури:

1. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» // Відомості Верховної Ради України. – 2006, № 31, ст. 268.
2. Закон України «Про акціонерні товариства» // Відомості Верховної Ради України. – 2008, № 50-51, ст. 384.
3. Випуск акцій. Створення акціонерного товариства. Сайт Національної комісії цінних паперів та фондового ринку [електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/2018/04/02/vipusk-aktsy/>.
4. Приватне розміщення акцій [Електронний ресурс] // Вікіпедія – вільна енциклопедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%BD%D0%B5_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BC%D1%96%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%B0%D0%BA%D1%86%D1%96%D0%B9.
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення ведення бізнесу та залучення інвестицій емітентами цінних паперів» // Відомості Верховної Ради України. – 2018, № 6-7, ст. 38.
6. Зміни в діяльності акціонерних товариств – спрощення ведення бізнесу чи залучення інвестицій? Saad Legal [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.saad.legal/en/zmini_2210/.
7. Анна Вронська. «Що змінив Закон № 2210 у регулюванні акціонерних товариств?» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://blog.liga.net/user/avronskaya/article/29346>.

Брижко Е.М.

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ ПОСЛЕ РЕФОРМИРОВАНИЯ

Аннотация

В статье автором осуществлен анализ нормативно-правовой базы, доктринальных взглядов ученых, работ специалистов хозяйственного и гражданского права. Теоретически рассмотрены особенности ключевых понятий. Освещены основные проблемы современного законодательства. Акцентировано внимание на необходимости их решения. Предложены пути их преодоления.

Ключевые слова: хозяйственные общества, акционерное общество, управление акционерными обществами, акции, эмитент ценных бумаг.

Bryzhko Ye.M.

Yaroslav Mudryi National Law University

PROBLEMS OF DEVELOPMENT AND OPERATION OF JOINT-STOCK COMPANIES AFTER REFORMATION

Summary

In the article the author analyzed the legal framework, doctrinal views of scientists, work of economic and civil law specialists. Theoretically, the features of key concepts are considered. The main problems of the modern legislation are covered. Attention is focused on the need to address them. The ways of overcoming them are suggested.

Keywords: business companies, joint-stock company, management of joint-stock companies, shares, issuer of securities.